

12 00 14 АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНЫЙ ПРОЦЕСС
12 00 14 ADMINISTRATIVE LAW. ADMINISTRATIVE PROCESS

УДК 34С6
ББК 67.401.061.5 (2Т)

МАСОИЛИ РУШДИ МУРОФИИИ
СУДИИ МАЪМУРӢДАР
ТОҶИКИСТОН

Раҳматова Заррина Мирзобековна
сармуаллимаи кафедраи ҳуқуқи
конституционии ДДҲБСТ
(Тоҷикистон, Хучанд)

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ
АДМИНИСТРАТИВНОГО
СУДОПРОИЗВОДСТВА В
ТАДЖИКИСТАНЕ

Рахматова Заррина Мирзобековна,
ст.преподаватель кафедры
конституционного права Таджикского
государственного университета права,
бизнеса и политики (Таджикистан, Хучанд)

PROBLEMS OF DEVELOPMENT IN
REGARD TO ADMINISTRATIVE
LEGAL PROCEEDINGS IN
TAJIKISTAN

Rakhmatova Zarrina Mirzobekovna,
senior teacher of the department of
constitutional law under the Tajik State
University of Law, Business and Politics;
(Tajikistan, Khujand)
E-mail: *Rakhmatova.78@mail.ru*

Ключевые слова: административное судопроизводство, административная юстиция, административные процедуры, административное дело, стороны и другие участники административного процесса, нормы административного судопроизводства

Право на судебную защиту является важным конституционным правом гражданина в любом демократическом государстве. Поэтому в рамках разработки концептуальных проблем административного судопроизводства, весьма актуальным является исследование проблем рассмотрения судами дел об административных правонарушениях, а также проблем обеспечения защиты прав граждан от неправомерного привлечения к административной ответственности.

Статья посвящена исследованию проблем развития и особенностям административного судопроизводства, которое, как и иные виды судопроизводства (конституционное, гражданское, уголовное), характеризуется общими родовыми чертами, присущими процессуальной форме вообще, и особенностями, обусловленными характером административно-правового спора. Делается акцент на выявление особенностей административно-процессуальной формы осуществления правосудия, регулирование и необходимость их кодификации. На современном этапе развития судебной власти в Таджикистане в рамках проведения судебно-правовой реформы принимаются определенные меры по реализации концепции обособления административного судопроизводства и кодификации законодательства, регулирующего рассмотрение и разрешение административных споров.

Key words: *administrative legal proceedings, administrative justice, administrative procedures, administrative case, parties and other participants of administrative process, norms of administrative legal proceedings*

The right for court defense is an important constitutional one of a citizen in any democratic state. Therefore, in the frames of an elaboration of conceptual problems related to administrative legal proceedings rather actual is a study of the problem concerned with the cases dealing with administrative rule breakages and of those ones which refer to an insurance of citizens` rights defense from non-lawful pursuance beset with administrative answerability.

The article dwells on a research of the problems of development and peculiarities of administrative legal proceedings which, just as other types of the latters (constitutional, civil, criminal ones), are characterized with general gender features inherent in a processual form, in general, and with the specificities preconditioned with a character of an administrative debate on law issue, in particular. Accent is done upon the elicitation of an administrative-processual form of legal proceedings effectuation, regulation and for their codification. At the contemporary stage of forensic power development in Tajikistan they adopt certain measures in the frames of court-law reforms on realization of the conception of isolation of administrative legal proceedings and codification of legislation regulating consideration and settlement of administrative disputes.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муурофияи судии маъмурӣ аз тарафи судҳои юрисдиксияи умумӣ ва судҳои иқтисодӣ амалӣ карда мешавад. Меъёрҳои муурофиявии маъмурӣ дар Кодекси муурофиявии граждани (дар оянда КМГ), Кодекси муурофиявии судии иқтисодӣ (КМСИ), Кодекси расмиёти маъмурӣ (КРМ) ва тартиби пешбурди муурофияи судӣ доир ба шикоятҳо аз натиҷаи баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ки ба адлияи маъмурӣ алоқамандие надоранд, дар Кодекси муурофиявии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ (КМХМ) ба танзим дароварда шудаанд. Дар адабиёти ҳуқуқии ватанию хориҷи кишвар борҳо оид ба муҳолифат ва норасоҳои меъёрҳои муурофиявии маъмурӣ ва душвории тарзи истифодабарии онҳо қайд карда шудааст [15].

Қонуни конститусионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон», таҳрири соли 2001, дар қ.4, мод.2 пешбурди муурофиявии судии маъмуриро пешбинӣ намуда, қайд карда буд, ки яке аз роҳҳои ба амалбарории ҳокимияти судӣ муурофияи судии маъмурӣ мебошад [1, м.490]. Зеро ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳамчун зерсоҳаи ҳуқуқи маъмурӣ бо падидаи ҷавобгарии маъмурӣ амалӣ гардонида мешавад, аз ин лиҳоз муурофияи маъмурӣ пешбурди муурофиявии ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дар бар гирифта метавонад, на баръакс. Мутаассифона Қонуни конститусионии номбурда дар қ.3, мод.2 қайд намудааст, ки ҳокимияти судӣ фаъолияти худро тавассути, аз ҷумла, муурофияи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ амалӣ менамояд [6, с.26].

Дар илми ҳуқуқи муурофияи маъмурӣ исбот карда шудааст, ки муурофияи маъмурӣ соҳаи мустақили ҳуқуқ буда, аз мафҳуми муурофияи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ васеъ мебошад, зеро муурофияи маъмурӣ воқеан, падидаи (институти) адлияи маъмурӣ буда, тартиби судии баррасии шикояти шаҳрвандонро аз болои санад, амали (беамалии) и мақомоти ҳокимияти давлатӣ, шахсони мансабдор ва хизматчиёни давлатӣ танзим менамояд. Ҳамчун зерфасли падидаи (институти) адлияи маъмурӣ тартиби аз тарафи судҳо баррасӣ намудани парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ,

зиёда аз он тартиби баррасии судии мавриди баҳс қарор додан ё шикоят овардан аз болои қарорҳои мақомот ва шахсони мансабдоре, ки парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмуриро баррасӣ кардаанд, эътироф гаштааст [8, с.12].

Мазмун ва мӯҳтавои муурофияи маъмуриро қонунгузориҳои ҷорӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон хеле хуб танзим намудааст. А ҷумла, соли 2007 Тоҷикистон яке аз аввалинҳо шуда, дар байни давлатҳои собиқи шӯравӣ Кодекси расмиёти маъмуриро қабул намуд, ки боби 6-и он феълан муурофияи судии маъмуриро тасдиқ намудааст [2, м.101.]. Ҷунонҷӣ, дар мод. 114, боби 6-и Кодекс тартиби аз ҷониби судҳои салоҳияти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ ва ҳал намудани баҳсҳоро вобаста ба муносибатҳои ҳуқуқие, ки Кодекси мазкур пешбинӣ мекунад, танзим менамояд [3, м.114]. Ҷамҷунин дар муурофияи маъмури дар суд муқаррароти Кодекси муурофиявии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ мегарданд, агар ин боб тартиби дигареро муқаррар накарда бошад. Яъне қонунгузор бо гузориши охири бартариятро ба муурофияи маъмури дода, такроран қайд намудааст, ки агар ҳамин боб тартиби дигареро муқаррар накарда бошад, пас муқаррароти КМГ ҚТ татбиқ карда мешавад. Зерфасли III бобҳои 23 ва 24 КМГ ҚТ, низ ба муурофияи маъмури баҳшида шуда, қонунгузор онро муурофияи парвандаҳое, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд, номидааст ва муқаррар намудааст, ки парвандаҳое, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд, мутобиқи қоидаҳои умумии муурофияи судии гражданий, бо хусусиятҳои муқаррарнамудаи бобҳои 24, 25, 26 ҳамин Кодекс ва дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ ва ҳал карда мешаванд [4]. Ҷамҷамон Кодекс муқаррар намудааст, ки суд парвандаҳои зеринро, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд, баррасӣ мекунад: а) оид ба аризаҳо дар бораи мавриди баҳс қарор додани қарор ва амали (беамалии) мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, шахсони мансабдор ва хизматчиёни давлатӣ; б) оид ба аризаҳо дар бораи ҳифзи ҳуқуқи интихоботи шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ҳуқуқи иштирок дар раъй-пурсӣ; в) оид ба аризаҳо дар хусуси мавриди баҳс қарор додани қарори мақомот ва шахсони мансабдоре, ки барои баррасии мавод оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури ваколатдор мебошанд; г) дигар парвандаҳое, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд ва тибқи қонун ба салоҳияти судҳои юрисдиксияи умумӣ мансуб мебошанд. (мод.249 КМГ ҚТ). Ҷуноне ки маълум гашт, дар банди «в»- и моддаи мазкур қонунгузор аз тарафи судҳо баррасӣ намудани парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмуриро зерфасли муурофияи маъмури эътироф менамояд, на ин ки баръакс.

Дар фасли III, боби 22- и Кодекси Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи муурофияи судии иқтисодӣ тартиби баррасии парвандаҳо, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи маъмури ва дигари оммавӣ бармеоянд, мавриди танзим қарор дода шудааст. Тибқи муқаррароти ин боб парвандаҳо оид ба мавриди баҳс қарор додани санадҳои ғайримеъёрии ҳуқуқӣ, қарорҳо ва амали (беамалии) мақомоти ҳокимияти давлатӣ, дигар мақомот ва шахсони мансабдор, ки ба ҳуқуқ манфиатҳои қонунии шахсони дар соҳаи соҳибкорӣ ва фаъолияти дигари иқтисодӣ дахл мекунанд, аз тарафи суди иқтисодӣ аз рӯи тартиби умумӣ бо истехсолоти даъвогӣ, ки Кодекси мазкур пешбинӣ кардааст, бо хусусиятҳои муқарраркардаи боби мазкур баррасӣ карда мешаванд. Яъне қонунгузор боз таъкид менамояд, ки баррасии ин парвандаҳо хусусияти хос дорад, ки тартиби пешбурди онҳо танҳо дар ҳамин боб муқаррар карда шудааст (мод. 187 КМИ ҚТ) [5].

Ҷолиби қайд аст, ки масоили таҳқиқшаванда ҳам дар назария ва ҳам дар амалия ба душвориҳои зиёди ташкилӣ ва баҳсу мунозираи мутахассисони соҳа дучор

омадааст, ки он то ҳол ҳалли ягонаи худро наёфтааст. Масалан, тибқи қ.2- и мод 118 Конститутсияи Федератсияи Русия, адолати судӣ дар ин кишвар, аз ҷумла тибқи мурофиаи маъмурӣ ба амал бароварда мешавад. Меъёрҳои мурофиавии маъмурӣ дар Кодекси мурофиавии граждани ва Кодекси мурофиавии арбитражии Русия ҷой доранд, ки дар фасл ва бобҳои махсус ҷудо карда шудаанд. Ба мақсади дар як кодекс ё қонун ҷамъ овардани меъёрҳои мурофиавии маъмурӣ Суди Олии ФР 19 сентябри 2000 сол ба Думаи давлатии ин кишвар барои муҳокима ва қабул намудан лоиҳаи қонунгузорӣ дар бораи судҳои маъмуриро пешниҳод намуд, ки он аз тарафи Дума 22 ноябри соли 2000, дар хониши аввал қабул карда шуд. (Тибқи Конститутсияи ФР, Суди Оли ҳуқуқи ташаббуси қонунгузорӣ дорад –З.Р.) [7, с.]. Дертар, моҳи ноябри соли 2006 дар асоси Қарори Пленуми Суди Олии Русия лоиҳаи Кодекси истехсолоти судии маъмурии ФР пешниҳод гашт. [9]. Ин лоиҳа аз тарафи Парлумони Русия баррасӣ нагашт, гарчанде муҳокимаи он ба 17 июни соли 2013 таъин шуда буд. Сабаби аз тарафи Суди Олии ФР баррасӣ нагаштани лоиҳа, бозхонд кардани он буд. Зеро Президенти Федератсияи Русия ба Дума лоиҳаи нави Кодекси истехсолоти судии маъмурии Федератсияи Русияро пешниҳод намуд, ки зарурати муҳокимаи лоиҳаи соли 2006-ро аз байн бурд [11].

Ташаббуси чандинсолаи олимони дар бораи ба низоми даровардан, дар як қонунгузорӣ муттаҳид ва кодификатсия намудани меъёрҳои мурофиаи маъмурӣ дар Анҷумани VIII Умумирусиягии судяҳои ФР, ки 18 декабри 2012 шуда гузашт рӯзи тоза пайдо намуд. Дар Анҷуман, ки бо иштироки Президенти Русия гузашт, намоёндогони илм, амалия ва судяҳо зарурати қабул намудани Кодекси истехсолоти судии маъмуриро асоснок намуданд ва онро дар радиои ислоҳоти судии ин кишвар самти самарабахш ва афзалиятнок шумориданд. Шояд ин муҳокима тақдирӣ бахшида бошад, ки моҳи март соли 2015 Думаи давлатии Маҷлиси Федералии Русия Кодекси истехсолоти судии маъмурии ФР-ро муҳокима ва қабул намуд.

Концепсияи адлияи маъмурии замони муосир, ҳамчун қисми таркибӣ таъсис додани судҳои маъмуриро дар назар дорад, ки онҳо бахсҳои ҳуқуқии шаҳрвандонро бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ мавриди баррасӣ қарор медиҳанд. Аммо ҳам дар илм ва ҳам дар амалия ақидаҳои вучуд доранд, ки тибқи онҳо дар зинаи ҳозираи инкишофи давлатдорӣ Тоҷикистон ва ҳаёти ҷамъиятии кишварӣ мо ҳамаи парвандаҳои бахсӣ, ки аз муносибатҳои ҳуқуқии маъмурӣ ва дигари оммавӣ бармеоянд метавонанд аз тарафи судҳои умумӣ баррасӣ шаванд [12, с.61-62].

Бояд таваққуф дод, ки шаклҳои мурофиавӣ, ки дар мод.2 Қонуни конституционӣ ҚТ «Дар бораи судҳои ҚТ» номбар карда шудааст ва тавассути онҳо адолати судӣ амалӣ карда мешаванд, ба як мақсад равона карда шудааст: Бо роҳи судӣ таъмин намудани ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд. Аз ин лиҳоз бояд шаклҳои мурофиаи судӣ дар ҳамбастагии функционалӣ баррасӣ гарданд. Зеро ҳамчун натиҷа, шаклҳои мурофиаи судии конституционӣ, граждани, оилавӣ, иқтисодӣ, ҷиноятӣ ва маъмурӣ маҷмӯи фаъолияти судҳо мебошанд, ки қаророти пурраи ҳифзи судии ҳуқуқи шаҳрвандонро таъмин менамоянд [13, с.12].

Дар илми ҳуқуқи маъмурии замони муосир нисбати фаҳмиши «маҳдуд» ва «васеъ»-и мурофиаи маъмурӣ вучуд дорад, аммо баъзе муаллифон мурофиаи «ғайри-судӣ», «то судӣ» ва «судӣ»-ро низ пешниҳод менамоянд [10]. Аммо асоси ин бахсҳо масоили ба соҳаи мустақил ҷудо намудани мурофиаи маъмурӣ ташкил медиҳад. Дар доктринаи илмӣ номуайян мондани мафҳуми «мурофиаи маъмурӣ» ва айни замон дар

амалияи қонунҷодкунӣ ва риояи қонун истифода намудани истилоҳи «муурофияи маъмури» ҳамчун камбудии ҳуқуқӣ боқӣ мемонад.

Ба баҳси олимони дар бораи фаҳмиши «маҳдуд» ва «васеъ» -и мафҳуми муурофияи маъмури ворид нашуда, қайд менамоем, ки муҳаққиқон асосан се аломати муурофияи маъмуриро қайд менамоёнд: якум, хусусияти оммавӣ доштани муносибатҳои ҳуқуқии маъмури, ки баҳсро ба миён меоранд; дуюм ҳуди баҳси маъмури, ки тавассути он масоили ҳуқуқ ҳал карда мешавад. Доир ба ин олими шинохтаи Русия Н.Г.Салищева навиштааст, ки агар дар байни иштирокчиёни муносибати ҳуқуқии маъмури баҳс дар бораи истифодаи маҷбуркунӣ, маҳдудкунӣ ва ё таъсиррасонии дигар вучуд надошта бошад, муурофияи маъмури низ ҷой дошта наметавоанд [13, с.12]. Яъне, агар дар ҷараёни муносибатҳои маъмури-ҳуқуқӣ баҳс ба миён наояд, муурофияи маъмури низ оғоз намегардад. Аломати сеюми муурофияи маъмури дар ҷараёни он иштирок доштани се тараф мебошад: ду тарафи баҳскунанда ва довар. А.А.Демин менависад, ки хусусияти сетарафа доштани муносибатҳои маъмури аломати асосии муурофияи маъмури мебошад. Ин аломат муурофияи маъмуриро бо муурофияҳои дигари судӣ ҳаммонанд мегардонад, гарчанде, ки моҳияти онҳо гуногун аст [6, с.26]. Масалан дар муурофияи маъмури як тараф ҳатман мақомоти ҳокимияти давлатӣ буда, нисбати дигар тараф нобаробарӣ эҷод менамояд, аз ин лиҳоз қонунгузор, бо мақсади таъмин намудани қафолати баробарҳуқуқии муурофиявӣ, ўҳдадорӣ исбот карданро ба зимаи вай гузоштааст. Аз тарафи дигар, ба суд ҳуқуқи бо хоҳиши худ талаб кардани далелҳо дода шудааст, ки хусусияти фарқкунандаи муурофияи маъмури аз муурофияи граждани мебошад. Дар мод. 253 КМГ ҚТ қайд карда шудааст, ки ўҳдадорӣ исбот кардани ҳолатҳои барои қабули санади меъёрии ҳуқуқӣ асосгардида, қонунӣ будани онҳо, инчунин қонунӣ будани қарор, амали (беамалии) мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, шахсони мансабдор, хизматчиёни давлатӣ, ки мавриди баҳс қарор гирифтаанд, ба зимаи мақомоти чунин санади меъёрии ҳуқуқиро қабулкарда, инчунин мақомот ва шахсоне гузошта мешавад, ки қарори мавриди баҳсро қабул кардаанд ё амали (беамалии) мавриди баҳсро анҷом додаанд. Ҳангоми баррасӣ ва ҳалли парвандаҳое, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд, суд бо ташаббуси худ ва бо мақсади ҳалли дурусти парванда метавонад далелҳоро талаб наояд. Шахсони мансабдоре, ки талаботи судро оид ба пешниҳоди далелҳо иҷро на-мекунанд, ба андозаи то бист нишондиханда барои ҳисобҳо ҷаримабандӣ мешаванд.

Марбутан ба муурофияи маъмури дар қонунгузориҳои номбурдае, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муносибатҳои адлияи маъмуриро ба танзим мебардоранд, масоили номувофиқии меъёрҳо ё муҳолифати онҳо ташвишвар мебошад. Зеро ин норасоӣҳо садди роҳи инкишофи қонунгузори ва рушди падидаи муурофияи маъмури мегарданд. Сухан дар бораи қ.3, мод. 250 КМГ ҚТ ва қ.2, мод.116 КРМ ҚТ меравад. Дар меъёри аввала омадааст, ки ҳангоми баррасӣ ва ҳалли парвандаҳое, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд, меъёрҳои муурофияи даъвоӣ оид ба эътирофи даъво, даъвои муқобили даъво, тадбирҳои таъмини даъво, созиши оштии тарафҳо татбиқ наме-гарданд. Аммо қ.2, мод 116 КРМ, ки принципи диспозитивии муурофияи маъмуриро тасдиқ менамояд, қайд кардааст, ки мақомоти маъмурии дар муурофияи расмиёти маъмури дар суд иштироккунанда метавонад парвандаро бо созиши оштии тарафҳо ба анҷом расонад, аз даъво даст кашад ё даъворо танҳо дар сурате эътироф наояд, ки ин хилофи қонун набошад.

Мавриди зикр аст, ки ҳолати ҳуқуқи падидаи (институти) оштии тарафҳо ё созиши оштии бештар дар радифи ҳуқуқи муурофиявии граждани, чинояти ва иқтисодӣ предмети омӯзиш, муҳокима ва натиҷагирӣ қарор гирифтааст [14, с.12-13].

Яъне бартариятҳои соҳавии созиши оштии дар муурофияи граждани бешак зиёдтар ба чашм мерасад. Аммо ин мазмуни онро надорад, ки тарафҳо дар муурофияи маъмури аз ин ҳуқуқ истифода набаранд. Ин падидаи самараноки истифодаи ҳуқуқҳои муурофиявии тарафҳо мебошад ва хусусияти диспозитивӣ дорад. Яъне ҳар як тараф, даъвогар ё ҷавобгар ҳуқуқҳои худро дар он ҳаҷм истифода мебарад, ки ба он қонун ба вай иҷозат додааст. Агар қонун ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ, ки санади баҳсиро қабул кардааст, ҳуқуқи тағйир додан ё бекор кардани онро намода бошад, ин мақомот наметавонад доир ба ин санад ба созиши оштии равад. Сухан дар бораи он санадҳои мақомоти идоракунии давлатӣ меравад, ки баҳри иҷроиши қонунҳо қабул карда шудааст ва ин санади маъмури ҳуқуқу озодиҳои шахрвандонро вайрон ё маҳдуд менамояд. Тағйир додан ё бекор кардани он талаботи қонунгузори асосиро вайрон намекунад. Дар ин бора профессор В.В. Ярков хеле хуб қайд менамояд, ки ҳангоми баррасии парвандаҳои маъмури, бинобар хусусияти оммавӣ доштани онҳо, расмиёти судии созиши оштии тарафҳо хеле кам истифода карда мешаванд, мазмунан, агар мақомоти санади маъмуриро қабул карда, ба талаби даъвогар розӣ шавад, суд талаби аз даъво даст кашидани даъвогарро қонибдорӣ менамояд ё ин ки қонеъ кардани даъво рад мекунад. Дар чунин ҳолат ҳар ду тараф қонеъ мегарданд, мақомот санадро тағйир медиҳад ё бекор мекунад, шахрванд аз шикоят даст мекашад. Дар акси ҳол, агар ҷавобгар ба созиш наояд ва тақдири санадро суд ҳал кунад, оқибат ин санад бо қарори суд ғайриқонунӣ эътироф шуданаш мумкин аст, ки нисбат ба мақомот оқибатҳои ташкилию ҳуқуқӣ ба бор оварда метавонад [18, с.236-237].

***Қалидвожаҳо:** муурофияи судии маъмури, адлияи маъмури, расмияти маъмури, парвандаи маъмури, тарафҳо ва дигар иштироккунандагони муурофияи маъмури, меъёрҳои муурофияи судии маъмури*

Пайнавишт:

1. Ахбор Маджлиси Оли *Республики Таджикистан* 2001, №7, ст.490
2. Ахбор Маджлиси Оли *Республики Таджикистан* 2007, № 2, ст. 101
3. *Кодекс о административных процедурах Республики Таджикистан /Ахбор Маджлиси Оли Республики Таджикистан* 2007, №2, ст.101. ст 114
4. *Гражданско-процессуальный кодекс Республики Таджикистан*, ст.250/ *АМО РТ* 2008, №1, ст.6
5. *Ахбори Маджлиси Оли Республики Таджикистан*, 2007, №11 ст.905.
6. Демин А.А. *Понятие административного процесса и Административно-процессуальный кодекс РФ. // Вестник МГУ, серия «Право». -1998. -№4. -С.26.*
7. *Конституция Российской Федерации от 12.12.1993.*
8. *Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 19 сентября 2000 г.№ «О представлении в Государственную Думу Федерального Собрания проекта Конституционного закона «Об административно-федеральных судах», внесении изменений и дополнений в Конституционный закон «О судебной системе Российской Федерации» и внесении изменений и дополнений в Конституционный закон «О военных судах РФ» // Электр. опт. диск (CD-ROM)- СПС «Консультант Плюс», 2012.*

9. Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 16 ноября 2006, № 55 «О представлении в Государственную Думу проекта Судебно-производственного административного кодекса в РФ» {Электр. опт. диск (CD-ROM) - СПС «Консультант Плюс», 2012.
10. Коломоец Т.А. Терминология административного процесса: проблемы определенности смежного терминологического ряда // Административное право и процесс. 2013. № 4
11. Проект № 246960-6 Кодекса административного судопроизводства (регулирование порядка осуществления судами общей юрисдикции административного судопроизводства) (Внесен Президентом РФ) {Электр. опт. диск (CD-ROM)- СПС «Консультант Плюс», 2012.
12. Серков П.П. Административная юстиция в России: проблемы теории и практики // Российский судья.- 2012.- № 12.
13. Салищева Н.Г. Административный процесс в СССР. -М., 1964
14. Толчиева Т.В. Досудебное соглашение о сотрудничестве в российском уголовном процессе: дис. канд. юрид. наук. СПб., 2013; Кочергин К.В. Мировое соглашение в арбитражном процессе: дис.канд. юрид. наук. -СПб., 2011; Семашкин Ю.Н. Посредничество как международно-правовое средство мирного разрешения споров: дис. канд. юрид. наук. -М., 2010; Спиридонов С.А. Посредничество как комплексный институт гражданского права РФ: Дис. канд. юрид. наук. -М., 2007; Ясеновец И.А. Мировое соглашение в арбитражном процессе: актуальные проблемы теории и практики: дис.канд. юрид. наук. -М., 2001 и др.
15. Иброҳимов С.И. Адлияи маъмури дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: падидаи ҳифзи судии ҳуқуқ ва озодиҳои шахрвандон. Душанбе: Ирфон 2011; Марифхонов Р.Н. Проблемы правового регулирования административных процедур в Республике Таджикистан. Душанбе. ТНУ. 2014. -С.134-138; Абдучалилов А. Законодательный процесс. Государство и право. -№2. - 2003. -С.16; Апарина И.В. Административно-судебный процесс в системе юрисдикционного процесса: /дисс.канд.юрид.наук. -М., 2010.; Серков П.П. Административная юстиция в России: проблемы теории и практики // Российский судья. 2012. № 12.; Слепченко Е.В. Административное судопроизводство: понятие, единство и дифференциация // Российская юстиция. 2009. № 3.
16. Демин А.А. Понятие административного процесса и кодификация административно-процессуального законодательства Российской Федерации. // Государство и право. 2000г. №11; Зеленцов А.Б. Административная юстиция как форма административной юрисдикции. /Проблемы административной юстиции: Материалы семинара. -М.2002. - С.107-127; Зомерман К.П., Стариков Ю.Н. Административное судопроизводство (юстиция) в Германии: История развития и основные черты. // Государство и право. - 1999. -№7 и др.
17. Иброҳимов С.И. Основные направления формирования и развития института административной юстиции в государствах Центральной Азии. –Душанбе: Донии, 2012.
18. Ярков В.В. Арбитражный процесс: Учебник (4-е издание, переработанное и дополненное). -М., 2010.-880 с.

Reference Literature:

1. Tidings of the Majlisi Oli (Supreme Council) of Tajikistan Republic. 2001, №7, p.490.
2. Ibidem. 2007, №2, p.101.
3. The Code on Administrative Procedures of Tajikistan Republic / Tidings of the Majlisi Oli of Tajikistan. 2007, №2, – pp. 101, 114.
4. The Civil Processual Code of Tajikistan Republic. Article 250. / TR Majlisi Oli Tidings (MOT). 2008, №1, p.6.

5. TR MOT. 2007, №11, p. 905.
6. Dyomin A.A. *The Conception of Administrative Process and TR Administrative-Processual Code / MSU Bulletin, «law» series. 1998, №4, p.26.*
7. *Constitution of Russian Federation from 12.12.1993.*
8. RT Supreme Court Plenum Enactment from September 19, 2000 «On Submission of Constitutional Law Project «On Administrative-Federal Courts» into the State Duma, on Introduction of Alteration and Addenda into the Constitutional Law «On Court System of Russian Federation» and introduction of Alteration and Addendum into the Constitutional Law «On RF Marshal-Courts // Electric optic disk (CD-Rom) - «Consultant Plus» law reference site (LRS). 2012.
9. *Enactment of the Plenum of RF Supreme Court from November 16, 2006, №55 «On Submission of the Project of Forensic-Productive Administrative Code in RF to the State Duma». Electronic-optical disc (CD-ROM) «Consultant Plus» Reference Legal Servic (RLS), 2012.*
10. Kolomoyets T.A. *Terminology of Administrative Process. Problems of Certainty in Regard to Adjacent Terminology Row // Administrative Law and Process. 2013, №4.*
11. *Project №246960-6 of the Code of Administrative Legal Proceedings (regulation of the procedures of effectuation of general juridical auspices over administrative legal proceedings) (introduced by RT President // Electric optimal disk (CD-ROM) – Consultant Plus RLS, 2012.*
12. Serkov P.P. *Administrative Justice in Russia: Problems of Theory and Practice // Russian Judge. 2012, №12.*
13. Salitscheva N.G. *Administrative Process in the USSR. – M., 1964.*
14. Tolchiyeva T.V. *Preforensic Agreement on Cooperation in Russian Trial. Candidate dissertation in jurisprudence: SPb, 2013; Kocherghin P.V. World Agreement in Arbitrary Process. Candidate dissertation in jurisprudence. SPb, 2011; Semashkin Yu.N. Mediation as International Law Medium of Peaceful Settlement of Debates. Candidate dissertation in jurisprudence. M., 2010; Spiridonov S.A. Mediation as a Complex Institute of RT Civil Law. Candidate dissertation in jurisprudence. M., 2007; Yasenovets I.A. World Agreement in Arbitrary Process: Actual Problems of Theory and Practice. Candidate dissertation in jurisprudence. M., 2001 et alia.*
15. *Ibrokhimov S.U. Administrative Justice in TR: Phenomena of Legal Defense and Advocacy of Citizens` Freedom. - Dushanbe: Cognition. 2014; Martkhonov R.N. Problems of Law Regulation in Regard to Administrative Procedures in Tajikistan Republic. Dushanbe. TNU. 2014., – pp. 134 - 138; Abdudjalilov A. Legislative Process. «State and Law», №2, 2003. – p. 16; Aparina I.V. Administrative-Forensic Process in the System of Jurisdictional Process. // Candidate dissertation in jurisprudence. M., 2010; Serkov P.P. Administrative Justice in Russia: Problems of Theory and Practice // Russian Judge. 2012, №12; Slepchenko Ye.V. Administrative Legal Proceedings: Notion, Unity and Differentiation // Russian Justice. 2009, №3.*
16. *Dyomin A.A. Conception of Administrative Process and Codification of Administrative-Processual Legislation of Russian Federation // State and Law. 2000, №11; Zelentsov A.B. Administrative Justice as a Form of Administrative Juridical Auspices // Problems of administrative justice. Seminar materials. M., 2002, pp.107-127; Zomerman K.P., Starilov Yu.N. Administrative Legal Proceedings (Justice) in Germany: History of Development and Basic Features // State and Law. 1999, №7 et alia.*
17. *Ibrokhimov S.I. Basic Streamlines of Formation and Development in Regard to Administrative Justice Institute in Central Asian States. Dushanbe: Knowledge, 2012.*
18. *Yarkov V.V. Arbitrary Process: manual (the 4-th edition, revised and enlarged) // M.: 2010. – 880 pp.*